

17.11.2020

VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖS POHJOIS-SAVON PELASTUSTOIMEN ALUEEN YHTEISTOIMINNAN JÄRJESTÄMISESTÄ

Päätöksen sisältö

Valtioneuvosto muutti pelastustoimen aluejakoa päätöksellään (528/2020) ja siirsi muun muassa Joroisten kunnan Etelä-Savon pelastustoimen alueelta Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen. Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen kuuluu 1.1.2021 alkaen Iisalmen, Kiuruveden, Kuopion, Suonenjoen ja Varkauden kaupungit sekä Joroisten, Kaavin, Keiteleen, Lapinlahden, Leppävirran, Pielaveden, Rautalammin, Rautavaaran, Siilinjärven, Sonkajärven, Tervon, Tuusniemen, Vesannon ja Vieremän kunnat. Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen kuuluvat kunnat eivät ole päässeet sopimukseen yhteistoiminnan järjestämisestä.

Sisäministeriön ehdotuksen mukaan valtioneuvosto tekisi päätöksen Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen kuuluvien kuntien pelastustoimen yhteistoiminnan järjestämisestä 1.1.2021 alkaen Pohjois-Savon aluepelastuslautakunnan kunnille esittämän sopimuksen mukaisesti (LIITE 1). Valtioneuvoston päätös olisi voimassa, kunnes asianomaisilla kunnilla on sopimus pelastustoimen järjestämisestä.

Esityksen perustelut

Taustaa

Pelastuslain (379/2011) 24 §:ssä säädetään kuntien vastuusta pelastustoimessa. Pykälän 1 momentin mukaan kunnat vastaavat pelastustoimesta yhteistoiminnassa pelastustoimen alueilla. Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvosto päättää maan jakamisesta pelastustoimen alueisiin ja vahvistetun aluejaon muuttamisesta. Pykälän 3 momentin mukaan pelastustoimen alueeseen kuuluvilla kunnilla tulee olla sopimus pelastustoimen järjestämisestä. Sopimuksen hyväksymiseen ja muuttamiseen sovelletaan, mitä kuntalain 57 §:n 1 momentissa säädetään kuntayhtymän perussopimuksen muuttamisesta. Pykälän 4 momentin mukaan, jos kunnat eivät 2 momentissa tarkoitettua aluejaon muutoksen yhteydessä sovi pelastustoimen yhteistoiminnan järjestämisestä 3 momentissa tarkoitettulla tavalla valtioneuvoston asettamassa määräajassa, valtioneuvosto päättää kustannusten jaosta, hallintomallista, virkojen ja tehtävien järjestämisen perusteista ja muista 1 momentissa tarkoitettua yhteistoiminnan järjestämiseksi välttämättömistä asioista, joista kunnat eivät ole sopineet. Valtioneuvoston päätös on voimassa, kunnes asianomaisilla kunnilla on sopimus pelastustoimen järjestämisestä.

Kuntalain (410/2015) 57 § mukaan perussopimusta voidaan muuttaa, jos vähintään kaksi kolmannelta jäsenkunnista sitä kannattaa ja niiden asukasluku on vähintään puolet kaikkien jäsenkuntien yhteenlasketusta asukasluvusta, jos perussopimuksessa ei ole toisin sovittu.

Valtioneuvoston 25.6.2020 tekemän päätöksen (528/2020) mukaan Joroisten kunta siirtyy 1.1.2021 alkaen Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen ja pelastustoimen alueeseen kuuluvilla kunnilla tulee olla uusi sopimus pelastustoimen järjestämisestä saatettuna voimaan viimeistään uuden aluejaon tullessa voimaan. Päätöksessä on asetettu määräaika pelastuslain 24 §:n 3 momentissa tarkoitettujen voimassa olevien sopimusten muuttamiselle lokakuun loppuun mennessä vuonna 2020. Pohjois-Savon aluepelastuslautakunta ilmoitti sisäministeriön pelastusosastolle ja alueen kunnille 12.11.2020, että Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen kuuluvat kunnat eivät ole päässeet sopimukseen yhteistoiminnan järjestämisestä. Tästä syystä Valtioneuvoston tulee päättää yhteistoiminnan järjestämiseksi välttämättömistä asioista pelastuslain 24 §:n 4 momentin perusteella.

Alueellisen pelastustoimen yhteistoimintasopimuksen muutos

Pohjois-Savon aluepelastuslautakunta lähetti 18.8.2020 pelastustoimen muutetun yhteistoimintasopimusehdotuksen Pohjois-Savon kunnille ja Joroisten kunnalle hyväksyttäväksi. Kunnille toimitettiin myös voimassa oleva sopimus (LIITE 2). Sopimuksen muutosehdotus koski Joroisten kunnan siirtymistä Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen ja sopimustekstin teknisiä korjauksia. Sopimuksen taloudenhoitokohtaan (9 §) asiaa valmistellut kuntien ja alueen pelastustoimen edustajista koostunut työryhmä ei esittänyt muutoksia. Työryhmän syksyllä 2019 tekemän selvityksen mukaan alueellisilla pelastustoimilla on asukasluvun, riskeihin ja palvelutasoon perustuvia kuntien maksuosuusmalleja. Pohjois-Savossa käytössä oleva kuntakohtaisia pelastustoimen menoja huomioiva maksuosuusmalli on käytössä kolmella muullakin alueella.

Pohjois-Savon pelastustoimen alueella on 1.1.2021 alkaen 19 kuntaa ja niiden asukasluku on 1.1.2020 tilastotietojen perusteella 249 003. Pohjois-Savon pelastuslaitos on saanut kaikilta alueen kunnilta ja Joroisten kunnalta pyydyt päätökset yhteistoimintasopimuksen muuttamiseen. 9 kuntaa hyväksyi uuden sopimuksen. Kyseisten kuntien asukasluku on yhteensä 199 558, eli 80,14 % alueen asukasluvusta ja kuntien lukumäärä on 47,37 % alueen kuntien lukumäärästä. 7 kuntaa hyväksyi uuden sopimuksen ehdollisesti. Näiden kuntien asukasluku on yhteensä 24 900, eli 10,00 % alueen asukasluvusta ja kuntien lukumäärä on 36,84 % alueen kuntien lukumäärästä. 3 kuntaa ei hyväksynyt eikä allekirjoittanut uutta sopimusta. Kuntien asukasluku on yhteensä 24 545, eli 9,86 % alueen asukasluvusta. Kuntien lukumäärä on 15,79 % alueen kuntien lukumäärästä.

Pohjois-Savon pelastustoimen alueella yhteistoimintasopimuksen muutos vaatii kuntalain 57 §:n perusteella 13 kunnan kannatuksen ja kyseisten kuntien asukasluvun on oltava vähintään 124 502. Yhteistoimintasopimuksen muutoksen hyväksyneiden 9 kunnan asukasluku 199 558 on yli puolet (80,14 %) alueen asukasluvusta, mutta kuntien lukumäärä (9/19) jää vaadittavan kahden kolmasosan kannatuksen alle.

Kuntien päätöksissä on esitetty kiistanalaiselle sopimuskohdalle vaihtoehtoja. Syy sopimuksen hylkäämiseen tai ehdolliseen hyväksymiseen oli sopimuksen taloudenhoitoa koskeva 9 §:ssä määritelty kustannustenjakoa. Kyseisen sopimuskohdan mukaan pelastustoimen nettokustannukset, jotka eivät sisällä poistoja jaetaan kuntien kesken siten, että 94 % kustannuksista jaetaan vuoden 2010 lopullisten kokonaismak-

suosuuksien ja 6 % asukasluvun suhteessa. Kuntien päätöksistä saatujen tietojen perusteella kustannusten jakautuminen tulisi kuntien ehdotusten mukaan toteuttaa seuraavasti:

- 1) maksuosuusjärjestelmä tulisi muuttaa asukasluku- ja/tai riskiluokitusperusteiseksi (1 kuntaa)
- 2) maksuosuusjärjestelmä tulisi muuttaa asukaslukuperusteiseksi (8 kuntaa)
- 3) maksuosuusjärjestelmän muutos – ei tarkennettu (1 kunta).

Vaikka yhteistoimintasopimuksen muutoksen hylänneiden kuntien lukumäärä laskettaisiin yhteen kaikkien ehdollisen hyväksynnän antaneiden kuntien kanssa ajatuksella, että voimassa olevaa maksuosuusjärjestelmää muutettaisiin asukaslukuperusteiseksi, myös näiden kuntien määrä (10/19) jää alle muutokseen vaadittavan 13 kunnan määrän. Näiden kuntien ehdotukset lisäksi eroavat sisällöltään hieman toisistaan. Myös kyseisten kuntien asukasmäärä 49 445 jää alle puoleen kyseisten kuntien asukasluvusta (19,86 % alueen asukasluvusta), eikä siten täytä kumpaakaan kuntalain määräenemmistöedellytystä.

Kyseessä oleva yhteistoimintasopimus vastaa kiistanalaisen kustannustenjakokohdan osalta voimassa olevaa sopimusta. Kunnat eivät ole esittäneet sellaista yksiselitteistä määräenemmistövaatimuksen täyttävää muutosehdotusta, joka olisi hyväksyttävissä kuntalain edellytysten mukaisesti. Pohjois-Savon aluepelastuslautakunnan ehdottama sopimus on kuitenkin saanut kannatusta kunnissa, joiden alueen asukasluku on yli puolet kaikkien jäsenkuntien yhteenlasketusta asukasluvusta ja sopimus vastaa voimassa olevaa yhteistoimintasopimusta kiistanalaisen kohdan osalta. Näistä syistä johdun voidaan katsoa, että asiassa ei ole esitetty mitään sellaista, jonka perusteella olisi syytä poiketa Pohjois-Savon aluepelastuslautakunnan esityksestä.

Muutoksen vaikutukset

Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen kuuluvien kuntien yhteistoimintasopimuksesta ei aiheudu vaikutuksia valtion talousarvioon. Asianomaisten pelastustoimen alueiden henkilöstötarpeeseen, talouteen tai toimintaan muutoksella ei ole arvioitavissa olevan merkittävää vaikutusta. Yhteistoimintasopimus eroaa voimassa olevasta sopimuksesta vain sopijapuolten osalta, kun Joroisten kunta siirtyy Pohjois-Savon pelastustoimen alueelle 1.1.2020.